

102674

Dulce et decorum est pro patria mori —

Av oberstløytnant cand. philol. Anton Olstad

«Sott og prydelig er det å dø for fedrelandet.» — Oberstløytnant N. Borchgrevink har i en særdeles velskrevet artikkel i Norsk Militært Tidsskrift nr. 5 bekjent seg til den strenge skole som synes at vår gjennomføring av felttoget i 1940 var «nokså skral». Den karakter han gir for utførelsen er langt fra laudabilis, nærmere ikke bestått. Flere burde, synes det, ha etterlevet/avsluttet i henhold til nærværende overskrift. Jeg vil med en gang, allerede i begynnelsen av disse betraktninger, peke på noe de fleste kritikere, strenge eller milde, overser.

Den første som våget å trekke det frem var general Rolstad i «April 1940. En krigsdagbok». Regjeringen tok ikke beslutning om krig, hverken 9. eller 10. april. Riktignok sa utenriksminister Koht til den tyske sendemann dr. Bräuer om morgenen 9. april, ifølge Koht selv: «Der Kampf ist schon im Gange.» Men her var det historieprofessoren (og litteraten) som leverte en replikk på historiens scene. Regjeringen ønsket, forståelig nok, å forhandle. En av dens kontakter til dr. Bräuer var Oslos politimester Welhaven. Det ble politimester Welhaven som, etter at det hadde vært skyting på Fornebu, fikk den

ordre av justisminister Terje Wold som slapp tyskerne inn i Oslo uten kamp; Oslo skulle oppgis.

Og slik gikk det til at avdelinger av 324. Infanteriregiment marsjerte nedover Karl Johansgate geleidet av norske rytterkonstabler som et annet 17. maitog. Hva skulle så Oslofolk tro? Det var ikke alle som *da* trodde svært mye på krig. På det tidspunkt hadde Blücher nådd 90 meter ned, til Oslofjordens bunn. Kommandanten på Oscarsborg skjøt ifølge ordre om å forsvare nøytraliteten, laget under vår håndfaste forsvarsminister Holtfodt under den første verdenskrig, ikke på noen ordre fra den regjering som da var oppsatt på å dra til Hamar, om at nå var det krig og bare å smelle til!

Borchgrevink sier at det var en feilvurdering at Moses og Aron ikke skjøt på «Lützow». Det ligger nær å spørre om hvor raskt «Lützow» dreide av og om den dels uøvede og dels underbemannede kanonbetjening ville ha rukket å lade de store 38-cm-beistene så fort.

Han sier også at det var en feilvurdering at det ikke ble kjempet i og mot Oslo allerede den 9. april. Se hva som ovenfor

er sagt om 324. Infanteriregiments 17. maitog. Det må bli regjeringen, ikke offiserene som skal lastes for det.

Hvor vanskelig det var å forstå hva som foregikk, illustreres ganske godt av følgende: Da Elverums politimester oppdaget at de militære fra Terningmoen gikk i stilling ved Midtskogen, fikk han kalde føtter. Han var jo ansvarlig for ro og orden. Han ringte til Kohts sekretær om at dette var et fågengt forehavende. Koht må ha svart ja ja, best å la være da. Dette nådde Terningmoen og Ruge, som ringte Koht og sa at tyskerne *måtte* stanses. Koht har senere uttalt sin tilfredshet med å finne en mann som mente at det nyttet.

Tyskerne ble som kjent stoppet på Midtskogen og hindret i å få hånd om konge og regjering. Regjeringen ønsket fortsatt å forhandle, helst i Oslo, men tyskerne ønsket å forhandle der regjeringen var. Kongen og Koht møtte dr. Bräuer på Folkehøyskolen på Elverum 10. april. Og meget mot sin personlige vilje forlangte dr. Bräuer (han hadde slåss med Berlin i telefonen en halv time for å slippe) at Kongen skulle ta en regjering Quisling. Landets øverste krigsherre var for sin del ikke i tvil

om at det kunne han, som tro mot konstitusjonen og det norske folk, ikke gjøre. En bauta er reist til minne om dette «neb». Det var først etter at tyskerne neste dag bombet Elverum og Nybergsund at regjeringen ikke lenger hadde noe forhandlingsgrunnlag, noe valg. Tyskerne hadde med sitt krav til kongen tatt avgjørelsen for regjeringen, med bombingene som et punktum. Det var omkring 40 drepte i Elverum, og alvor. Men som general Rolstad peker på i sin bok, var det gått to dager, uten at hæren var satt i virksomhet. Og *det* er ikke offiserenes skyld.

Norske offiserer er ingen junta. De politiske avgjørelser er det regjeringens sak å ta. Og selvsagt er det regjeringen som må ta ansvaret for at det, *etter* at tyskerne var kommet til landet, bare ble gitt ordre om delvis og stille mobilisering; regjeringens forsøk på å unngå å tirre fienden. Det har vært tilløp til at de enkelte regjeringsmedlemmer skylder på hverandre: på den ulykksalige Job på forsvarsministerplassen mest. Jeg

tror professor M. Skodvin mener å vite noe mer om dette. Men for en amatørhistoriker vil det være nærliggende å ta det som nok et bevis på at man håpet å kunne forhandle med tyskerne. Hva ville tyskerne si til åpen mobilisering og krigserklæring? Forhandlingshåpet, som inntil det brast på Elverum 10. april og med et smell 11. april, skapte minst to dagers katastrofal uvisshet som mer en noe annet førte til handlingssammelen som Borgerstrud og Borchgrevink så sterkt kritiserer.

Undertegnede, som stakk av fra Kavalerikasernen og tysk fangenskap i Oslo og begynte som kriger sammen med bakkemannskap fra Kjeller, ved Harestuvannet, var ikke da nådd lenger opp i strategenes hierarki enn til 1. klasse på Krigsskolen. Og undret meg dog, ukvalifisert, over hvorfor vi ikke rykket innover mot Oslo. Da kom general Ruges dagsbefaling om at allierte tropper var i ferd med å gå i land, og inntil vi var blitt sterke nok til sammen med dem å kaste tyskerne

på sjøen, skulle vi føre oppholdende strid, altså tilbaketog.

Hvor heldig oppholdende strid er for krigermoralen er et annet bedrøvelig kapittel. Dog fantes det offisersmoral som man kan være stolt av. Major Brochs bragd i Gausdal kan være nevnt som *ett* eksempel. Det kommer på linje med kaptein Drejers mot ved Trangen i 1808.

For øvrig er det undertegnede anbefaling til dem som, med oblt. Borchgrevink, mener at vår gjennomføring av felttoget i 1940 var «nokså skral» å studere kampene i Narvikavsnittet. Det tør hende at man da går over til en annen mer positiv karaktergivning og taler noe lavere om skralhet.

Skal vi lære noe av felttoget i 1940 må det være andre ting å trekke frem enn tabbene som ble gjort i de to, tre uvisshetens dager 9., 10. og 11. april da regjeringen ikke hadde rukket å bestemme seg til å ta en krig. Offiserer bør *vanligvis* vente med et så alvorlig foretagende som krig til landets regjering har gitt klarsignal. ■

 <p>Her slammer terrenget med kartel...</p> <p>Med vår profesjon stemmer også kartet med terrenget. Vi er utstyrt med noe av det mest avanserte måle-, dataelektroniske og fotogrammetriske utstyr som finnes. Dette sammen med dyktig fagkunnskap, vil dekke Deres totale behov for landmåling og kartlegging.</p> <p>RISDAL OPPMÅLING RÅDGIVENDE INGENIØRFIRMA - 4870 FEVIK 4870 Fevik. Tlf. (041) 47 011 - 47 499</p>	<p>Internasjonalt REISE- KREDITTKORT?</p> <p>Ring (02) 41 61 35</p> <p>EUROCARD NORGE A-S Postboks 1466, Vik, Oslo 1</p>
---	--